

Estatic Emunah

פרשת בשלח תשפ"ב

toward it; and HASHEM churned Egypt in the midst of the sea. ²⁸ The water came back and covered the chariots and the horsemen of the entire army of Pharaoh, who were coming behind them in the sea — there remained not a one of them. ²⁹ The Children of Israel went on dry land in the midst of the sea; the water was a wall for them, on their right and on their left.

³⁰ On that day, HASHEM saved Israel from the hand of Egypt, and Israel saw the Egyptians dead on the seashore. ³¹ Israel saw the great hand that HASHEM inflicted upon Egypt; and the people revered HASHEM, and they had faith in HASHEM and in Moses, His servant.

¹ Then Moses and the Children of Israel chose to sing this song to HASHEM, and they

31. — And [the people] revered [lit. feared]. The nation achieved a higher attainment than simple fear of punishment. Reverence, as used here, implies respect and recognition that God is exalted and superior (Or HaChaim).

ויאמינו בה' ובמשה עבדו — And they had faith in HASHEM and in Moses, His servant. Although the nation had believed in God from the start of Moses' mission in Egypt (4:6), their belief in God was now strengthened, and they saw clearly that Moses spoke only in His Name (Ibn Ezra).

That the Jews saw God's great hand is mentioned only after they saw the dead Egyptians — but surely the splitting of the sea should have been enough for them to recognize His greatness! If the Egyptians had emerged from the sea alive, the miracle would have seemed to be for no purpose, because after the Ten Plagues there was no need for God to prove that He controlled nature. It was only when the same miracle that saved the righteous simultaneously punished the wicked that the Jews recognized a new dimension of God's greatness (R' Moshe Feinstein).

שפתי דעת / פרשת בשלח

4a

אחרי ראות ישראל את מצרים מת על שפת הים מעידה התורה (שמות יד, לא) "ויאמינו בה' ובמשה עבדו", וכבר תמהו המפרשים מה התחדש לבני ישראל שהגיעו לכלל אמונה, והרי עוד במצרים נאמר (שם שם, ל-לא) "ויעש האותות לעיני העם" ומעידה התורה "ויאמן העם".

שלום

בשלח

לב

רב

5

וידוע המעשה באבן עזרא שהיה עם שכנו הגוי בויכוח על בריאת העולם, ובתוך כך יצא הגוי מהחדר, והאבן עזרא ראה שהניח על שולחנו שיר בלתי גמור, ובזריזות התחקה הא"ע על שורשי השיר — וסיימו בעצמו בזמן מועט. אדהכי והכי חזר הגוי וישתומם על סיום השיר פלא רב, ושאל לא"ע מי סיימו כ"כ טוב ויפה.

ענהו הא"ע שלפתע נפל הדיו מהשולחן, ונשפך על הדף, וכנראה שנשפך מאליו במקרה בדיוק כך... אמר לו הגוי: "כיצד פיקח שכמוך ידבר הבלים כאלו?" השיבו הא"ע מיניה וביה, וענה: "ממך למדתי! אם לדברך עולם ומלואו, מליארדי בריאות אין סוף, כל כוחות הבריאה, השמש והמזלות, המים, האש, הרוח, וכל הנראה לעינינו, אירעו לפתע מעצמם — מה יש אם עוד נייר קטן התלכלך בדיו בדיוק כך?..."

הדברים הינם כה פשוטים, עד שחובשי ספסלי ביהמ"ד מקשים ההיפך: איך שייך לקרא להבנה זו בשם מצוות "אמונה"? והרי אי"ז אמונה — אלא "ידיעה" מוחשית לעין?! כלום משהוא "מאמין" שהשולחן והכיסאות עם הכורסאות שעומדות בסלוננו נוצרו בנגריה? הרי אין בר דעת שלא רואה זאת בעיניו וידוע זאת נאמנה, שאין נוצר בלא יוצר!

וגם על תורה מן השמים, הלא עוד לא שמענו פירכא ראויה לשמוח על העובדה ההיסטורית המסופרת בפי כל העם מדור דור! וכן על מת"ת ויצי"מ וכל הנבואות והניסים שנעשו לבני מאז היותינו לעם.

ומענין עד מאוד מדוע על כל העובדות ההיסטוריות אין לב האדם שואל שאלות, ומקבלם בפשיטות... ולמשל אם יאמרו לבני"א כי ממשלת אמריקה קיימת כך וכך מאות שנים — כלום שמעתם מישהו שואל עם האגודל: אולי לא?...

לכאורה הסדר הראוי הוא, שקודם מאמינים בקיומו של ה' — ורק אח"כ יכולים להתיירא ממנו, ואילו בפסוק כתוב ההיפך: קודם "וייראו העם את ה'" — ורק אח"כ "ויאמינו בה'", ולכאורה אם יראים את ה' — בודאי שיודעים שיש ה', ואם כבר יודעים שיש ה' וגם כבר יראים ממנו — מה עוד חסר ש"ע"ז באה התוספת של: "ויאמינו"? הכיצד נבין שיש יראת שמים לפני שיש אמונה?

46 אכן קודם שנבוא ליישב זאת, שומא עלינו להתבונן מעט מהי האמונה ומהי הכפירה.

46 הדנה הרמב"ם כותב בתחילת משנה תורה (יסודי המורה פ"א, ה"א): "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון, והוא ממציא כל נמצא, וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמיתת המצאן". ובספר המצוות מנה את זה בחיוב מ"ע להאמין בזאת, וכתב (מ"ע

א'): "היא הצווי אשר צונו להאמין האלהות, והוא שנאמין שיש שם על וסבה הוא פועל לכל הנמצאות".

ולכאורה, אנו מבינים ששייך לצוות על דבר שביד האדם לעשותו, כמ להניח תפילין, לשמור שבת, ואפילו חובות הלב כמו היראה ואהבה — נית לומר שביד האדם להרחיב ההתבוננות המביאה לכך ולקנות את האהבו והיראה, אך "להאמין" על קיום הבורא יתברך? וכי שייך לצוות את השכי להבין דבר פלוני? אם מבין — טוב, ואם לא — מה יעשה?

47 הקושיה האמיתית — איך לא להאמין!

ברם, האם חשבנו פעם על כך שמעולם עוד לא ניתנה תשובה על השאלה הפשוטה כל כך, שאלה שכל ילד קטן יודע לשאול: "מי ברא אלה"? מליוני אנשים שמצפצפים ואומרים "טבע" — לא השיבו ולא ענו מי ברא את הטבע!

כמה אלפי מדענים בכל העולם ובכל השנים חוקרים את פלאי הטבע, הן את האיתנים והגדולים — והן את פלאי הבריאה הקטנים והעצורים חכמה עד אין קץ, וכמעט שלא פיענחו עד השורש שום דבר, ועדיין חוקרים וחוקרים, ואנחנו הרואים כל זה צריכים לקבל את ה"תירוץ" — טבע — בלא שירשה לנו לשאול שאלות על ההנחה 'הקדושה' הלזו, ובלא שנכה על קדקדם, ונבז להם בזו אמיתי וכנה...

4 ומענין גם מדוע אצל כל האומות שרודפות את העם היהודי אין 'ספיקות באמונה'... אולי כל סיפוריהם של היהודים על שהינם נבחרים מה' וקבלו תורה וכו' הינם שוא ומדוחים? מדוע הם כה בטוחים בסיפורינו עד שיוצאים להורגנו בכל דור ודור?...

Rav Elchanan Wasserman Hy"ד explains how only a fool can deny the existence of a Creator. For this reason, even a child is obliged to have *emunah*. The fact that the greatest philosophers did acknowledge this truth is not because it requires extreme depth; rather their denial originates from what he refers to as *shochad* (brilliance) and *negiyus* (bias) of materialism, which are very powerful. Since admission to the truth of a Creator Whom they are required to list would compel them to curb their earthly desires and physical pursuits they were forced to disbelieve even the simplest and most obvious truths.

To combat this, the message must register as "life," not information. Children must be exposed to something far deeper than their material layer in order to get past this *negiyus*. If there are social issues or negative experiences involved, a great measure of love and *siyata d'Shema* necessary to break through and penetrate the heart.

144 / RAV WOLBE ON CHUMASH 2

After the awesome miracles *Bnei Yisrael* witnessed at the Splitting of the Sea, the Torah tells us (and we recite it daily during Shacharis): *Bnei Yisrael saw the great hand that Hashem inflicted upon Mitzrayim, and the nation feared Hashem and believed in Hashem and in Moshe His servant.* How is it that their fear of Hashem preceded their belief in Hashem? Shouldn't the order have been reversed? Only after one believes in the Creator is there the possibility of fearing Him.

As Rav Yerucham Levovitz would say, "One cannot discuss *emunah* with a drunkard." Only after the drunkard sobers up does he have the clarity of mind to discuss belief in the Creator.

Iyov, who suffered overwhelming misfortunes, declared in his misery, "If only I knew how to find Him... I would set out my case before Him" (Iyov 23:3). Chazal (Shemos Rabbah 30:11) explained his declaration with a parable. An officer once proclaimed, "Show me the king and I'll explain everything to him." The officer was then brought to the palace, where he saw the king blind a lieutenant, confine a princess, exile a general, cripple a captain, and banish a prime minister. Subsequently the officer announced, "I apologize, for I was drunk and did not realize the power of the king." Likewise, Iyov was shown how Hashem caused Yitzchak to become blind, Miriam to be isolated due to her *tzaraas*, Avraham's offspring to be exiled, Yaakov to be crippled (in his fight with the angel), and Moshe to be banished from Eretz Yisrael. Subsequently Iyov announced, "I apologize, for I was drunk and did not realize the power of the King."

Without a proper appreciation of Hashem's exacting standards of retribution, a person is, to an extent, "in the dark." The *emunah* referred to in the Torah is not the basic knowledge that there is a Creator. After the miraculous redemption from Egypt, God's existence was not a subject for debate. Rather, the Torah is referring to an understanding and acknowledgment that every single aspect of the world is run completely and solely by Hashem. Although the Jews had previously questioned the prudence of their redemption from Egypt, they were roused from their "stupor" by

the exacting punishment meted out to the Egyptians. Witnessing the precision of Hashem's retribution brought them to a new level of appreciation of Hashem's involvement in every aspect of the world's operation. In this way, fear brought them to faith.

"There is no way to speak to a person about *emunah* when he can't see past his bottle - i.e., his self-indulgent lifestyle."

In a similar vein, someone who

is entirely caught up in a materialistic lifestyle is, for all intents and purposes, a drunkard. There is no way to speak to a person about *emunah* when he can't see past his

הדברים אינם חדשים כלל, אך לאור התמיהות דלעיל ראוי וכדאי לשוּב ולחדד את הדברים בבהירותם:

* "לשכל" אין ספק באמיתות הדברים!! "הלב" הוא מקור הספיקות!!

הבה ונתבונן היטב: אצל רבים שאינם שומרי תורה ומצוות נוכל להבחין כי בעת השקט הינם מחרפים ומגדפים, ואילו בעת צרה וצוקה, צער וקושי, אותם האנשים רצים לביהכ"ס... והיאך? אם לאדם שכופר או מסתפק באמונה יש ספק בשכל - אז כיצד לפתע בעת צרה התרווחו ונפשטו לו ספיקותיו השכליים?

אלא כפי שאמר גדול אחד, שבאמת אין "ספיקות" לאף אחד, רק יש דברים וודאים וברורים. לשכל - ברור שכן, וללב - ברור שלא... פעם השכל מנצח את הלב, למשל כשהלב נכנע מחמת צרה או פחד, ואז הוא מוכן להבין את האמת - ופעם הלב נוצח ומטשטש את השכל מלהאמין!

לא אחת יוצא לראות שני בעלי דין ודברים מתווכחים על דבר אשר לעומד מן הצד אין כאן אלא גיחוך ושחוק, ברור לכל שומע שלישי ששתי המתווכחים שבויים בטענותיהם ובנגיעותיהם, ואעפ"כ כל אחד צועק את שלו בלי כל הגיון, ובטוח שהוא מדבר מתוך הגיון שקול וצרוף...

ומכאן נקיש ונעשה ק"ו אל הכפירה באמונה, שאם על כמה פרוטות מסב הלב ומוציא את השכל משווי משקלו - איך נרצה שייקל על האדם לקבל הנחה שה' ברא אותו ושנתן תורה, ושבכך הינו קשור באזיקים על כל פעולה וכל מחשבה בכל רגע משעות היממה בכל יום בשנה בכל שנות החיים כולן?!!

מכאן נובע חסרון האמונה, וע"כ כל נער יכול להשיג את האמונה, והינו מצווה ע"ז - שלא להיות משוחד אחר נטיית הלב החומד פריקת

עול!! זוהי המצווה, להאמין - והיינו לא להכנע לרצון הלב הרוצה לכפור בקיום ה'!! וכפי גודל הכנעת היצרים - כך גודל האמונה!!

8 אע"פ שהאמינו - חזרו ולא האמינו!

ובזה יתיישב מה שאמרו במדרש (מ"ר כ"ג, כ'): "אז ישיר משה - הה"ד (תהלים ק"ו): ויאמינו בדבריו ישירו תהלתו. א"ר אבהו: אע"פ שכתוב כבר שהאמינו עד שהיו במצרים, שנאמר: ויאמן העם, חזרו ולא האמינו, שנאמר (ס"ט): אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך. כיון שבאו על הים, וראו גבורתו של הקב"ה היאך עושה משפט ברשעים, כמה דתימא (דכנים ל"ב): ותאחז במשפט ידי, ושקע את מצרים בים, מיד - ויאמינו בה."

ולכאורה, אם "האמינו" - היינו שהתברר להם כבר בשכלם שה' בורא ומנהיג, איך קורה הדבר ששוב לא מאמינים? ולמשל, אם אדם לא מבין ששנים ועוד שנים שווה ארבע, ובסוף עושה חשבון עם האצבעות וסוף סוף מבין... איך פתאום מאבד את הבנתו וחושב כעת שנהיה שווה חמש?.. הרי נשלחהו לבית חולי רוח במהירות... וכאן עם שלם מאמין - מפקפק - ושוב מאמין?? הכיצד?

אלא שאם ה"אמונה" אכן היתה שייכת רק לשכל - אז היה מקום להקשות, אולם כאמור הלב הוא המפקפק, ושם שייך עליות וירידות!! וגם זוהי הסיבה לשובם אל האמונה - "וייראו העם את ה'" - היראה שנבעה מכח המשפט שנועשה לרשעים הכניעה את הלב, ואז אור השכל בקע והאיר, ומיד - ויאמינו בה"!! ובכך מתיישבות כל קושיותינו אחת לאחת והכל ברור ופשוט.

9 רכב קובץ בשלה שיחות

כאשר ראו בני ישראל סוס ורוכבו רמה בים וראו מקצת מצריים ירדו במצלת כמו אבן ואיך יאכלמו כקש (שמות טו: ה) פרש"י כמו אבן ובמקום אחר צללו כעופרת ובמקום אחר יאכלמו כקש, הרשעים כקש הולכים ומטרפין עולין ויורדין, בינוני כאבן, והכשרים כעופרת שנחו מיד ע"כ. כיון שראו שעונשי שמים הם מדוייקים בתכלית הדקדוק, כל אחד מן המצריים קבל עונש לפי מעשיו מדה כנגד מדה נכנס היראה בלבם נתישבה אמונתם בלבם, לכן אמר ויאמינו בה' כי אז היתה אמונתם אמונה שלימה.

bottle — i.e., his self-indulgent lifestyle. Only after he awakens from his stupor can he achieve the clarity of mind to discuss spirituality in general and belief in Hashem in particular.

Unfortunately, we have all too many alarm clocks trying to awaken us from our slumber. The terror in Eretz Yisrael, and the tragedies and suffering that have befallen numerous people, are all wake-up calls from the King, meant to instill awe in our hearts and make us realize, "If this is the power of the King, then we indeed have been drunk until now." Since we haven't appreciated His omnipotence and providence in every last aspect of the running of the world, He is trying to teach us a lesson in *emunah*. We need to wake up from the deep slumber brought upon us by our very materialistic world, rub our eyes, and discern Hashem in every facet of our lives.

(Shiurei Chumash, Parashas Beshalach 14:31)

15

ביטול היש - עבד למלכו של עולם

העבודה הקשה ביותר ביטול העבודות למשהו שאינו מלכו של עולם היא ההשתחררות מלהיות עבדים של עצמנו. הגאווה מקננת עמוק בתוכנו וממליכה אותנו להיות מלכים ואדונים, של עצמנו ושל אחרים. התחושה 'שמגיע לי' ו'חייבים לי' היא תוצר של המחשבה שאני מלך ו'ברוך שברא כל אלו לשמשני', אמנם אנחנו

בנים של מלך, אבל לא מלכים. ה' יתברך הוא המלך, הוא מלכו של עולם, הוא המלך שלי ואני עבדו. אין זכות גדולה מזו! המצב שבו אני ממליך את עצמי במקום את הקב"ה הוא נמיכות וקטנות, וגם טיפשות גדולה. וזה אפילו לא משתלם. מי שממליך את עצמו במקום להיות עבד לה' הוא איננו 'סוחר' טוב. הוא עשה 'עסקה' כושלת. הלא הרבה יותר משתלם להיות עבד לה' יתברך, למלך רם ונישא, למלך של העולמות כולם, מאשר להיות אני עצמי מלך על ממלכה מדומה וקטנה, שהיא אני עצמי. כמו שעדיף להיות משרת של מלך רם מאשר להיות מלך על פשפשים...

אם כן, צריכים אנו לזהות את הנטיות והרצינות שלנו אשר לא לה' המה, ולהשיב אל ליבנו שבכל מצב שבו אנו רוצים דברים שהם הפך מרצונו של הקב"ה - אנו למעשה מורידים חס ושלום את מלכו של עולם מכיסאו, ומושיבים עליו את עצמנו. ככל שנתבונן בזכות הגדולה להקדיש את כל חיינו לשמו יתברך, כן נקבל עוז ותעצומות קודש לעשות את עצמנו מרכבה לשכינה, לאור קדושת ה'. כי כשאני מפעיל את האברים שלי, אברי הלב ואברי הגוף לעשיית רצונו, הרי שהם נעשים כלים לגילוי אור אלהי עליון, הם מתקשרים בקדושת מלכו של עולם. "עבד מלך - כמלך" (שבועות מז ב). מי שמקבל את עבודתו של הקב"ה הרי שהוא העליון של המלך שורה בו ומפעם בקרבו. וכמוכן, העיקר הוא הלב, לתת את ליבנו למלכו של עולם. לומר לו - 'ריבוננו של עולם, אני לא רוצה לא את העולם הזה ולא את העולם הבא, אני אך ורק רוצה לעשות לך נחת רוח! לקדש את שמך בעולם! אני מבקש ומתחנן שתזכני להיות עבד נאמן ומסור, עבד טהור לב ששמח בעבודתך'. "ידי נפש, אב תרמון - קשה צבדה אל צבדה! ירוץ צבדה כמו איל, ישמחה אל מול ה' תרצה, יערב לו ידיו תהנה מנפת צוף וכל טעם" (פיטו לר' אלעזר אזכרי וזה"ה).

זוהי עבודת הקודש הפנימית, ביטול היש. לבטל את כל הישות שלנו, להיות כלים חלולים שיוכל האור להתמלא בהם. כשהאדם מרגיש את עצמו מלא בישות של עצמו, הרי שהוא כלי מלא. וכידוע, כלי מלא אין בו מקום פנוי לדבר אחר. לכן הקב"ה לא שורה בו. כשהאדם מכיר שהוא כלום, לית ליה מגרמיה כלום, הרי שהוא נעשה כלי ריקן, וממילא האור האלהי ממלא את כל חדריו לבבו. זהו כלל גדול ברוחניות - אור ה' שופע עלינו תמיד, רק שאנו צריכים להכין כלים כדי לקבל את האור. וברגע שהאדם נהיה כלי - האור מתגלה בו מייד.

מסופר על הרבי מקוצק, ששאל פעם את חסידיו, היכן נמצא הקב"ה. החסידים חשבו והשיבו תשובות שונות, אחד אמר 'בשמים', השני אמר 'מלא כל הארץ כבודו', השלישי אמר 'ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין'. אמר להם הרבי: 'הקב"ה נמצא במקום שבו נותנים לו להיכנס'.

ביאור שני - שיחרור העבדות הפנימית למצרים

באופן אחר אפשר להבין את עניין קריעת ים סוף, וכדי לבאר זאת נשאל שתי שאלות: מהפרשה נראה באופן ברור, שגאולת מצרים לא היתה שלמה עד קריעת ים סוף. ראשית, כתוב בפירוש "התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום". "וישע ה' פיום ההוא את ישראל", משמע שעד אז לא היתה ישועת ה'. נוסף על כך, מדוע לא שרו בני ישראל לה' כבר ביציאת מצרים? למה דווקא בקריעת ים סוף? הלא כבר ביום הראשון הם יצאו ביד רמה!

התשובה לכך היא שבני ישראל יצאו אמנם מהעבודות החיצוניות של מצרים, אולם עדיין היו אחוזים בשעבוד פנימי אליהם. כפי שרואים בפרשה, אף על פי שבני ישראל יצאו ממצרים והמצריים הוכו קשות, ברגע שמצרים רדפו אחרי ישראל - התמלאו ישראל פחד, "והנה מצרים נסע אחריהם, וייראו מאד". המפרשים מבארים, שהיראה הוה היתה יראה של עבד מאדונו הרודף אחריו. נמצא, שבני ישראל לא השתחררו עדיין מתחושת העבודות העמוקה למצרים. הלא במשך שנים רבות הם עבדים, ולא קל להשתחרר לגמרי מתחושת העבודות למצרים. נמצא, שאף על פי שבני ישראל יצאו ממצרים, במעמקי ליבם הם לא השתחררו עדיין מהשעבוד הפנימי. ולצורך כך נועדה קריעת ים סוף, כפי שמפורש בכתובים - "התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום, כי אשר ראיתם את מצרים היום, לא תספו לראתם עוד עד עולם". "וישע ה' פיום ההוא את ישראל מיד מצרים, ויירא ישראל את מצרים מת על שפת הים". הווה אומר, מטרת קריעת ים סוף הייתה לחסל את מצרים לחלוטין, ולעשות זאת באופן ברור. הים אפילו פלט את גופותיהם ליבשה, כדי שבני ישראל יראו עין בעין את המצריים מתים, ובכך ישתחררו מכל השיריים של העבודות החבויה במעמקי לבם.

אכן, המשנה במסכת קידושין (א ב) שדגה כיצד העבד יוצא לחירות מידי רבו מביאה כמה אפשרויות, אחת מהן היא יציאה לאחר שש שנים, ודרך נוספת היא מיתת האדון. חכמנו אומרים (ראה פירוש בעלי התוספות על שמות יד י מה שכתבו בשם המדרש) ששרו של מצרים טען שלא עברו עדין ארבע מאות שנה של עבודתו. ולכן

הוא טען שבני ישראל צריכים להמשיך להיות עבדים. לכן הקב"ה הטביע את המצריים, כדי להוציאם לחירות על ידי מיתת האדון... (ראה בספר גבעת שאול לר' שאול מורטירא, על פרשת בשלח).

מראה זה של מצרים מתים על שפת הים היה הרווחה גדולה מאוד לישראל. מראה זה הוציא אותם מכל כבלי העבודות הפנימית והביא אותם אל החירות האמיתית. ודווקא משום כך יכלו לומר שירה. באופן זה אפשר להבין את המילים "אז ישיר מלשה", מה פירוש 'אז'? לפי דברינו אפשר לומר, 'אז' רוצה לומר דווקא לאחר קריעת ים סוף ומיתת מצרים. אז, ברגע שראו את מצרים מת על שפת הים, יכלו בני ישראל לשיר, בניגוד ליציאה ממצרים שבה עדיין לא יכלו לומר שירה בשלמות, כי נותרה בהם העבודות הפנימית.

משום כך, דווקא אז יכלו לראות את ההתגלות האלהית העליונה, שכן כל עוד היו עבדים למצרים, לא יכלו להתאחד עם רוממות השראת השכינה.

14

אין הקב"ה מייחד שמו אלא על מי שמבטל עצמו

מכאן אנו למדים כלל גדול מאוד בעבודת ה' - כדי שנוכל להתקדש ולהיטהר אנו מוכרחים לצאת לחירות מכל שעבוד זר. כל עוד יש לאדם אדון נוסף מלבד הקב"ה, אין הקב"ה מייחד שמו עליו. צריכים אנו להתמסר בכל לבבנו לקדושת שמו של הקב"ה, להמליך אותו על כל אבר ואבר וגיד וגיד מרמ"ח אברים ושס"ה גידים, על הנפש והרוח והנשמה, שכל חיינו יהיו "בלתי לה' לבדו" (שמות כב יט), "מי לי בשמים, ועמך לא תפצתי בארץ" (תהלים עג כה). צריכים אנחנו לעבוד עבודת קודש של סילוק העבודות לכל דבר אחר מבלעדי ה'. ה' יתברך הוא מלך הכבוד, וכל מצב שבו יש לנו התפעלות מדבר שאיננו בקדושה, הרי שעדיין אנו מחלקים את הכבוד גם לאחרים, לזרים, לדברים שאינם חלק ה' ח"ו.

קריעת ים סוף - התייחדות שמו על ישראל

נשוב לענייננו. אם כן, לא היה יכול הקב"ה לייחד שמו על ישראל לפני שחסור מכל פינה ופינה באישיותם העבודת שלהם לאחרים. עצם העובדה שבני ישראל פחדו ממצרים מעידה שהם ייחסו ישות וכוח למצרים. הם דימו עדיין כאילו יש למצרים כוח משלהם, זה מעיד על חסרון אמונה, על מחשבה כאילו הקב"ה חזק אך יש גם מקורות כוח אחרים בעולם. כביכול, זה לא שהקב"ה מחייה את כל העולם כולו ואין עוד מלבדו, אלא חלקים מהעולם חיים מעצמם, ולכן הם מסוגלים לפגוע בנו. כך בני ישראל חשו כלפי המצריים. כאילו הם יכולים לעמוד ולחיות מעצמם, ולכן הם מהווים סכנה. אפשר אולי לומר שזו כוונת המדרש שמידת הדין אמרה לפני הקב"ה 'הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה', שכוונת הדברים היא שבני ישראל עובדים עבודה זרה בכך שהם מייחסים כוח למצריים, העבודה הזרה היא עצם השאריות של תחושת העבודת למצרים. זו עבודה זרה, עבודה למישהו אחר מבלעדי ה'. באופן זה המדרש מוסבר נפלא, שכן קשה לומר שישראל היו ממש עובדי עבודה זרה, שאפילו כשהיו בתוך מצרים לא תוארו בפגם כל כך גדול, וקל וחומר לאחר שיצאו לחירות עולם, ונימולו ועשו פסח, שקשה מאוד לומר שהיו עובדי עבודה זרה. אלא שעבודה זרה זו היא עצם השפלות והעבודת שחשו מול מצרים, שזה פגם גדול באמונה ובעבודת ה'.

ממילא, כל עוד חשו בתוך לבבם עבודת למישהו אחר, לאדון המצרי, ואפילו קורטוב של תחושת עבודת ושעבוד למצרים, תחושה שכאילו יש איזה כוח ושלטון למישהו אחר מבלעדי ה', הרי שלא יכלו להתאחד לגמרי בהתגלות האלהית העליונה. "כי שם מלא חל על עולם מלא" (בראשית רבה יג), והאדם הוא עולם קטן, ואם חלק מהאישיות שלו, חלק מהעולם שלו, איננו מסור להמלכת ה', הרי שזה עולם חסר, וממילא שם מלא לא יכול לחול עליי.

17 ענין זה

ה'שפת אמת' מבאר, כי ההבדל טמון בהוספה שנוספה בפסוק זה "ובמשה עבדו". האמונה כאן לא היתה בבוא בלבד, אלא גם במשה עבדו. ואין הכוונה כפשוטו, שהאמינו במשה עבד ה', אלא הכוונה לענף נוסף מענפי אמונת ה', כאשר יבוארו הדברים בסיעתא דשמיא.

'אמונה', מעצם הגדרתה, נשענת על חוסר ידיעה, מאמינים רק בדבר שלא יודעים אותו, וממילא לא יכולים להתחבר אליו אלא בכוחה של אמונה. מציאות ה', השגתו ותפיסתו והבנת הנהגתו, כל אלו נעלים מהשגת אנוש ומושכלים מן האדם ועל כן הוא נדרש לאמונה. ברם, לא ניתן לחפון בחדא מחתא את כל בני אנוש בענין זה. לא הרי האדם הפשוט, שאינו חוקר ודורש ואינו צולל לעמקה של הפילוסופיה והחקירה, כהרי החכם ההוגה בעומקה של תורה ובפנימיותה. לא הרי זה כהרי זה, אך שניהם שוים וזהים לחלוטין במבחן הסופי. שניהם חיים בהעלם ולשניהם אין הבנה כל שהיא באלוקות, כמאמר (שם ג, כ) "לא יראני האדם וחי". אין אפשרות לבן תמותה לראות - דהיינו להבין - את האלוקות כלל וכלל, כאמור, במבחן האמת שניהם שוים לחלוטין, אך עדיין ההבדל ביניהם כמרחק שבין מזרח למערב. ההדיוט אינו יודע מחמת שהוא נעדר השגה לחלוטין, ואילו החכם אינו יודע מחמת רב השגתו והשכלתו. ככל שהוא עולה במעלות ההשכלה וההשגה, כך הוא משכיל להבין את אפסיות החומר האנושי ואת היותו מוכשל מהשכלת המושכלות ומהשגתו יתברך. ההדיוט, כמוהו כחכם, לענין היותם נדרשים לאמונה. ההדיוט מאמין כי אינו יודע, והחכם מאמין מחמת שהוא יודע. ההדיוט מאמין כי הוא בחושן עלטה, והחכם מאמין כי הוא מסונור מאור היקרות עד כדי עיוורון מוחלט. והדברים אמורים

להיעשות על פי סדר. בתחילה כל אחד במצב ההעלם של החושן והעדר ההבנה הכוללת, ומוטל על כל אחד לרכוש ידיעה והשכלה ולהתעלות כמה שיותר עד שישכיל להבין את חוסר יכולתו להבין בצורה הבהירה ביותר.

על פי חילוק זה, תובנה מספר סוגיות ביהדות.

כידוע, העולם הזה קרוי 'עולם' על שם ההעלם. מציאות ה' מכוסה ובלתי נגלית בהאי עלמא ועל כן 'עולם' שמו. אך כאן הבן שואל, אם כן מדוע קרוי גם עלמא דאתי 'עולם הבא', והרי שם הכל גלוי ויודע. ברם, הם-הם הדברים. הגילוי שבעולם הבא אינו גילוי מוחלט. בעולם הבא יש הבנה והשכלה במעלות האלוקות, עד כדי שמבינים הבן היטב כמה מוכשלים ומנועים אנו מהשכלה האלוקות. ככל שקרובים אליו יותר, כך מובדלים ממנו ומנועים ממנו יותר. אור היקרות שבעולם הבא, יוצר העלם גדול אף יותר מההעלם דנן. כאן ההעלם הוא מחמת החושן, ואילו שם הוא העלם מחמת אור.

במשנה שנינו (אבות ד, טז), שהעולם הזה הוא הכנה ופרוודור לעולם הבא. זה פירוש הדברים על פי פנימיות. עבודת העולם הזה היא העבודה לצאת מהחשכה ולהגיע לטרקלין, בו האור האלוקי מסונור ומסמא, והבן.

אמנם, כלל גדול עלינו לדעת, שכאשר מדברים על 'עולם הזה', אין הדברים אמורים בימי חיי חיותנו על האדמה בלבד, וכאשר מדברים על 'עולם הבא', אין הכוונה רק אחר מאה ועשרים שנות חיים. שתי הבחינות קיימות ונמצאות בעלמא הדין. בעולם שבו אנו נמצאים, יש את הטבע והארציות המחשיכים ומכסים את הפנימיות האלוקות. כאשר אדם אינו משכיל לחדור פנימה, הרי הוא מאמין מתוך החושן והעלטה. ואילו איש האמת החופר ונובר בתוככי המציאות ומגלה את אור ה' שמאחורי הבריאה, זוכה להגיע לבחינה של אמונה מתוך אור גדול כבר כאן בחיי חיותו. על איש זה התברכו רבנן דבי רבי אמי ורבי חנינא (ברכות יז, א) "עולמן תראה בחיך". הוא רואה את שני העולמות כבר כאן בעודו על אדמות. שלמה המלך כבר קבע (משלי ג, ז) "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה' ודעת אלהים תמצא". 'דעת' פירושו חיבור, ועל ידי חיפוש עיקש ומעמיק ניתן להתחבר ולהבין בבוא בעולם הזה קודם עלות הנשמה חזרה לצורה.

מוסיף ה'שפת אמת' ומבאר את הכתוב (תהלים לד, יד) "סור מרע ועשה טוב". 'סור מרע' היא עבודת האדם המנסה ומתחכם לצאת מהחושן ולרכוש השגות באלוקות. אך כאמור, ככל שירבה לעשות, עדיין הוא מנוע מהגיע לשלמות. השלב השני של 'עשה טוב' ניתן להשגה רק על ידי סיוע משמים ועזר הבורא יתברך. עבודת ה'סור מרע', עצם ההתגברות על היצר, היא אמנם שלב הכרחי ויסודי בעבודת ה', אך עדיין אין ביכולת ההתרחקות מהרע ליצור מציאות של טוב, דהיינו מציאות של השגת השכינה והאלוקות והגעה לקרבת ה'. שלב זה של קרבת ה', יכול להתבצע רק על ידי עזר עליון הבא כגמול על הסור מרע שעשה האדם.

על פי דברים אלו, יובנו המאורעות במצרים הבן היטב. במצרים גופא האמינו בני ישראל באמונה שמתוך החושן, אמונה מרוחק, בבחינת 'אספקלריא דלא נהרא'. במדרש מצינו (שמות רבה כג, ב), שהאמינו ולא האמינו. כאשר משה רבנו היה עמם הם האמינו, וכשעזבם והכביד עליהם פרעה את עולו, איבדו אמונתם. וזאת, כי כל אמונתם לא היתה אלא אמונה שמתוך החושן. אך על הים, אחרי שנצטוו לשוב אחורנית ויצאו מחדש בכוחות עצמם, רכשו מעצמם מעלות בהשכלת ה' ונאמר בהם "ויאמינו בה' ובמשה עבדו". 'ובמשה' פירושו, שרכשו את השלב הנוסף באמונת ה', את השלב של אמונה באספקלריא המאירה, האמונה שמכות בחינת 'עשה טוב', האמונה הבאה מתוך קרבת ה' ולא מתוך הריחוק והחשיכה. לשלב זה, קוראת התורה 'משה', כי משה רבנו עליו השלום הגיע לרום המעלה של אמונה זו, הרבה יותר מכל בן תמותה אחר עלי אדמות.

בסוף המאמר, מוסיף ה'שפת אמת' על פי דרכו ומבאר, כי שני חלקים ושתי רמות אלו באמונת ה', מקבילות לעבודת השבת לעומת עבודת ימי החול. שבת קודש היא זמן של התנתקות מהטבע ומהמעשה, זמן של 'דעת' והתחברות לקדושה, כדכתיב (שם לא, יג) "לדעת כי אני ה' מקדשכם", ולכן קריעת ים סוף אירעה ביום השביעי ליציאה כמו יום השבת שהוא היום השביעי לימי השבוע, והבן.

שיחות מאמר לא מרדכי רלה

כוחות האדם

הקב"ה ברא באדם שני כוחות שבהם מנתב האדם את כל חייו, כוחות הרגש, וכוחות השכל, לשיא השלימות האדם מגיע ע"י שילוב שניהם ביחד, שכל דבר שהאדם רוצה לעשות או להבין אם לא יבין הדבר בשכלו ובלבד יהיה חסר לו בשלימות הבנת הענין. ראייה לדבר רואים אנחנו מפרשת "שילוח עבדים", דהנה כתיב (שמות ו' יג) "ויידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצונו אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים להוציא את בני ישראל מארץ מצרים". והנה יש להבין מה היה שיין הענין של "ויצונו אל בני ישראל" כשמדובר לשלח אותם מגלותם?

עפ"י החקירה ממורה נבוכים וכו', יוכל לבוא חוקר אחר שיהפך לו את החקירה על פיה. מי נקרא מאמין? זה שאמונתו היא חושית, מציאותית, "מבשרי אחזה" וכו'. אם אמונתו השתלמה עד למדרגה כזו - שששוא לו מד תורה, מקיים המצוות ומתקרב עי"ז לה, הוא מרגיש בעצמו חיות נפשית עילאית - ולהיפך ח"ו כשמתרפה מלמוד התורה וקיום המצוות הוא מרגיש ריקניות וערטילאיות בנפשו, והוא מחוסר מנוחה עד שיתקן דרכיו - אמונה כזו שום אדם בעולם לא יוכל להכחישה, כי היא מוחשית וגדולה מתוך המציאות.

ולאמונה זו - אמונה בחוש, הגיעו בני ישראל בקריעת ים סוף, "וירא ישראל את ה' הגדולה" שראו ממש. וכפי שאנו אומרים בהגדה: "ובמורא גדולה" זה גלוי שכינה. שישראל התקרבו כ"כ אל השכינה והשכינה אליהם עד שראו בעיניהם את כבוד ה' והרר גאווה. וכמו שאנו מרגישים את זה בברכת ק"ש של ערבית "מלכותך ראו בניך". וכן אמרו חז"ל "ראתה שפחה על הים וכו'" - ממש ראתה. והוא מה שנקרא אמונה בחוש. ואמונה כזו יוכל האדם לרכוש לו בכל עת וזמן, כי ע"י קיום התורה והמצוות מרגיש האדם בחלק אלקי ממעל שבו כנאמר "חלקי ד' אמרה נפשי", והוא מתקרב ע"י התורה אל הקב"ה כי "הקב"ה אורייתא וישראל חד הוא". ומכיון שהגיע האדם למציאות כזו א"א לשום אדם אחר לבוא אליו בשום חקירות ולהטיל לו ספק באמינות התורה - אחרי שהוא מרגיש ורואה את הקב"ה ממש.

שמעתי מספרים על אדמו"ר אחר שהיטיב לשולחן עם חסידיו ששאלם פתאום: מאמינים כברא עולם? ענו כולם פה אחרי: איזו שאלה היא זו? ואמרו "שמע ישראל". אמר להם האדמו"ר: תדעו שאני איני מאמין. שאלו כולם בתמהון: רבין איך זה אפשר שהרבי לא יאמין ח"ו? שאלם האדמו"ר: האתם מאמינים שרבר זה שאנחנו מסובים על ידו זהו שולחן? ענו החסידים: האם להאמין אנו צריכים שזהו שולחן, הלא אנו רואים בעינינו שזהו שולחן? והשיב להם האדמו"ר: וכי הננו נזקקים להאמין שיש ד' בעולם - הלא רואים אנו זאת בחוש, בעינינו שיש מנהיג ובעל לבירה.

25 R. Sternbach

Bei Yisrael had surely believed in Hashem even before this event, but until that time it was more of an intellectual belief, whereas now it became transformed into complete emotional conviction (*emunah chushis*).

In a similar vein, it says, "This is my God, and I will make Him a habitation, the God of my father, and I will glorify Him" (15:2). The Belzer Rebbe, Rav Aharon Rokeach, explained that "This is my God" refers to an intellectual faith attained by contemplation and research. That type of faith makes Hashem

a habitation, and is praiseworthy, but "the God of my father" - simple faith handed down by tradition from generation to generation, ascribes exaltation to Hashem, and is the higher level that one should attempt to reach.

The reason for this is that when a person encounters difficulties in the performance of a mitzvah or faces trials of any kind, he tends to ignore the directives of his intellect, preferring to adopt the easier path and succumbing to his heart's desires; whereas someone whose faith is crystal clear and feels the presence of Hashem tangibly, *kivyachol*, can more easily overcome the urge to sin, due to his fear of Hashem.

Although intellectual faith is also needed, it is not enough. The Rambam writes that "it is a positive commandment to know and believe," on which Rav Chaim Brisker comments that "knowing" refers to faith attained through the intellect, and "believing" to faith in something being true even though it may not be comprehended by the intellect. This means that the mitzvah of *emunah* incorporates both "knowing" the existence of the Creator as a necessary article of faith and "belief" in concepts that we are not capable of grasping with our intellect, such as why Hashem created the world at the time that He did. We know that as human beings our intellectual abilities are limited.

The Chassid Yaavetz, who was expelled from Spain in 1492, wrote that during the period of the Inquisition, the Jewish philosophers were the first to convert, whereas the simple folk, imbued with simple faith, refused to succumb (see his *Ohr HaChaim*, chap.2 and his commentary on *Avos* 1:21). The philosophers merely used their knowledge to rationalize their actions. Thus, experience shows that simple *emunah chushis* is the higher level to strive for, and one that is unique to the Jewish nation.

וביאור הענין נראה, דהנה מציינו באמונה ב' גדרים ובחינות: א' "אמונה שכלית" - דהיינו שידע האדם ויאמין בידיעה שלימה וברורה שיש אלוקים. ב' אבל יש עוד בחינה וגדר באמונה שהיא יותר גבוהה מזה והיא "אמונה בחוש" - דהיינו שגם הגוף וההרגשים והחושים של האדם ירגישו את האמונה עד שאין שום חלק מהאדם שאינו מרגיש האמונה (ובכל בחינה ובחינה ישנם דרגות ע"ג דרגות).

משל למה הדבר דומה היה אומר מו"ר רא"מ זצ"ל, לאדם שעובר ליד מקום שצבעו את קירותיו ויש שם פתק באותיות גדולות צבע רטוב, אך הרבה בני אדם שעוברים במקום הזה אע"פ שרואים מרחוק לפי האור שהצבע עדיין רטוב ואע"פ שרואים את הפתק הגדול, ככ"ז מנסים לנגוע בצבע באצבע שלהם לראות אם באמת זה רטוב, ולמה? הרי גם ראו בעיניהם שזה רטוב וגם ראו את הפתק?

אלא עד שכל חושיו לא ירגישו בזה בפועל עדיין יש איזה חסרון בידיעתו שהמקום צבוע. וכן הוא לגבי אמונה בדברים רוחניים שאינו די שיהיה האדם יודע בשכלו את ענין האמונה אלא שצריך שגם לבבו וכל גופו ירגישו את האמונה, וכן כתיב (דברים ד' ל"ט) וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים וכו'. * דוגמא לאמונה חושית, שמעתי מהגר"ש קטלר זצ"ל שפעם דיבר עם הגר"י אברמסקי זצ"ל, ואמר הגר"י על עצמו שהוא אינו מאמין בהקב"ה, אלא הוא יודע את הקב"ה, הוא יודע שהאמת שכן הוא שיש בורא לעולם וכו' ואין זה אצלו בגדר אמונה, והיינו שהרגיש שהגיע לאמונה חושית.

וכן הסביר מו"ר הגר"מ זצ"ל הא דכתיב (חבקוק ב' ד') "צדיק באמונתו יחיה" - כמו שכדי לחיות חיים גשמיים זקוק האדם לנשום אויר, וכל רגע ורגע הוא זקוק לאויר אפי' בשנתו, כשם שאי אפשר לו לאדם לנשום חמצן מאותו חמצן שנשם לפני רגע אלא עליו לספק את האויר לראותיו בכל רגע מחייו מחדש, כך לא תוכל רוחו של היהודי להתקיים מאמונתו ביום האתמול או בשנה שחלפה, אלא עליו כל רגע ורגע לנשום אמונה לחיות אמונה.

* צריך שיהיה כל כולו מאמין עד שהוא חי ונושם אמונה כמו אויר וכל מהותו וכל כולו בלי שום מחיצות ומעכבים נעשה למאמין. והדרך שיושנים עם אמונה היא שלפני שהולכים לישון אומרים המפיל שבו נאמר בידו אפקיד רוחי, ומיד שקמים אומרים מודה אני לפניך שהחזרת בי נשמתי וכו' ועי"כ נכנסים לחיים של אמונה.

23 דרכי בשלח מוסר קטו

בתגלות האלקית בנסי מצרים באה האמונה הגדולה לעם ישראל ויאמינו בה ובמשה עבדו. אבל יש אמונה ויש אמונה, כדברי הרה"צ מרן ר' שמחה זיסל מקלם זצ"ל שאמר: באמונה יש שני סוגים, אמונה עפ"י החקירה - ואמונה בחוש מתוך המציאות, ואמר על זה ציור נפלא: איש שלא טעם מעולם טעם לחם, ובה אליו פילוסוף ומברר לו על דרך החקירה - שהלחם הוא המשביע את נפשו של אדם, באותה שעה יכול לבוא פילוסוף שני ולברר בהוכחות ברורות עפ"י החקירה את ההיפך - שהלחם אינו משביע, אבל אם אחד היה רעב ואכל לחם כדי שביעה וסעד את לבו לשונע - אפילו יבואו אחר כך מאה פילוסופים ויבררו לו עפ"י החקירה שהלחם הוא דבר שאינו משביע יתלוצץ מהם, אחרי שכבר ברור לו מן הנסיון, החוש והמציאות, כי לחם הוא דבר הון ומשביע את האדם - ולא תועילנה כל יתר הפילוסופיות וחקירות לברר לו אחרת ממה שראה והרגיש בחוש. כך הדבר בעיני אמונה - אמר הסבא זצ"ל מקלם - אם אחד יאמין בה' מפני שלמד אמונתו

ומקשים, וכי רק כאן האמינו בה, והרי כבר מיד בשעה שבא משה לפני בני ישראל ובישר להם את בשורת הגאולה, מעידה התורה עליהם "ויאמן העם" (לעיל ד, לא).

הנה בשעה שבני ישראל חזרו אל פי החירות לפני בעל צפון אף על פי שידעו שפרעה וכל חילו יבואו וירדפו אותם, לא חששו ולא פחדו, מפני שהאמינו בדברי משה שאמר להם את הבטחתו של הקב"ה "ואכבדה בפרעה ובכל חילו" (לעיל פסוק ד), וכולם חזרו לשם מבלי פוצה פה ומצפצף.

ותמוזה, שבשעה שבפועל הקריב פרעה ובני ישראל ראו את מצרים נוסע אחריהם, כולם התמלאו פחד עצום, וצעקו וטענו אל משה "המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר", "מה זאת עשית לנו" (לעיל פסוק יא).

ולכאורה, הרי הם כבר היו מוכנים לכך שמצרים ירדפו אחריהם, ובגלל זה גופא חזרו וחזרו מול בעל צפון כדי להטעות את פרעה, וכשמשה אמר להם לחזור האמינו למשה ולא אמרו איך נחזור למצרים הרוצים ברעתינו, אלא בטחו בהבטחה שהבטיח להם הקב"ה - "ואכבדה בפרעה ובכל חילו", ואם כן מדוע עתה הם יראו מאד.

זהו ההבדל בין אמונה שכלית לאמונה חושית. אמנם גם מקודם בשעה שחזרו וחזרו מול בעל צפון ידעו מה עלול להתרחש, אבל היתה זו רק ידיעה מופשטת והבנה שכלית, ולכן כאשר נפגשו במציאות וראו בעיניהם שמצרים נוסע אחריהם, התגובה הטבעית שלהם היתה שיראו מאד, מפני שעדיין לא הגיעו לדרגה הגבוהה של אמונה חושית, ולכן, על אף האמונה שהיתה להם, מכל מקום כשראו במוחש את מצרים, הם נבהלו ופחדו. כי אף על פי שהאמינו באמונה שלמה, אמונתם היתה רק שכלית ובידיעה מופשטת.

ובזה נבין היטב מדוע התורה כותבת שרק אחרי קריעת ים סוף "ויראו העם את ה' ויאמינו בה" ובמשה עבדו, דהיינו שלמות האמונה הבאה אחרי כל מעלות היראה - יראת העונש ויראת הרוממות.

כי באמונה שכלית המהלך הוא תחילה האמונה, ואחרי זה באה היראה, אבל שלמות האמונה שהיא אמונה חושית, כשרורה לאדם אמיתת האמונה בדיוק כמו שרואה בעיניו את השמש, ואמונתו לא נובעת רק מכוח ראיות - לאמונה זו מגיעים רק אחרי כל דרגות היראה.

ורק עתה בשעת קריעת ים סוף, בני ישראל התעלו והשיגו את הדרגה הגבוהה באמונה, שהיא אמונה חושית הבאה אחרי מעלת היראה.

ולפי"ז מיושב היטב מדוע כאן מעלה התורה על נס ש"ויאמינו בה", והרי כבר האמינו בשעה שמשה בישר להם את בשורת הגאולה.

אכן, ישראל מאמינים בני מאמינים היו, והאמינו בה' כששמעו את בשורת הגאולה, אבל זו היתה אמונה במדרגה הראשונית והנמוכה, והיא אמונה שכלית, ועתה בשעת קריעת ים סוף העפילו לרום דרגת האמונה וזכו לאמונה בחוש.

ובזה גם נבין היטב את מה שהתורה מודגישה לשבח את מרים הנביאה וכל הנשים הצדקניות שיצאו כשתופים בידיהן (להלן טו, כ), שהן היו מובטחות שהקב"ה עושה להם ניסים והוציאו תופים ממצרים. (מכילתא, ומובא ברש"י שם). ולכאורה אם מובטחות היו על כך, מהו השבח הגדול שהאמינו בהבטחה מפורשת שניתנה להן.

אמנם השבח הגדול של הנשים הוא, שזכו והעפילו למדרגה הגבוהה של אמונה חושית. האמונה בדבר ה' שייצאו ממצרים היתה אצלם בצורה מוחשית, ולא רק בידיעה שכלית ומופשטת, עד כדי כך שהוציאו אותם תופים לשמוח ולשורר בהם על הגאולה ועל הניסים שיעשה הקב"ה עמם.

שנד **אהל** פרשת בשלח **מישה**

[א] כתב בספר דרכי מוסר (פר' צו) וז"ל, לא כל הדור של יוצאי מצרים הכירו בנסים, כי הנסים היו עטופים בטבע. אימתי הגיעו להכרה ברורה שהמאורעות יצאו מגבולות הטבע ושרק יד ה' עשתה זאת? בשעה שעמדו על הים. וכמו שנאמר "וירא ישראל את היד הגדלה אשר עשה ה' במצרים, ויראו העם את ה' ויאמינו בה" ובמשה עבדו. - ואז-אז כאשר נתעלו למעלות רחניות גבוהות, הבינו שכל מה שהתרחש במצרים היה מאת ה' - ולא באורח טבעי.

ובזה אפשר לבאר מה שאמרו המצרים בים כי ה' נלחם להם במצרים. לכאורה

צריכים היו לומר כי ה' נלחם להם בים, מדוע נזכרו כאן להתחסל למה שהיה בעבר במצרים? יתכן לומר, שבמצרים חשבו המצרים שהכל טבע. רק בבואם אל הים הבינו שכל מה שהיה במצרים לא היה טבעי, וכי ה' נלחם להם במצרים כפי שגם כאן על הים הוא יח' נלחם עבורם⁵¹.

ואפילו "קריעת ים סוף" עצמה שהיתה הנס הגדול ביותר - היה מקום לטעות ולהשתבש, מאחר ונתייבשו בשעה ההיא כל היארים שבעולם יכול היה המתקש לטעון שלא נס היה כאן אלא תופעה של שינוי טבע כלל עולמי.

חז"ל תקנו לומר בתפילה, "ועל נסיך שבכל יום עמנו ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת". ברוח קדשם ובעיניהם המאירות ראו נסים בכל יום ובכל עת⁵². עיני הבשר שלנו, לעומת זאת, חסומות ע"י חומת הטבע החוצצת בינינו ובין המראה הניסי. והתוצאה, הטבע מטביע חזתמו על הנסים שבכל יום, ושוב איננו רואים נס רק טבע. **לכן הטבע כפיכול, דאילו היה עושה לנו הקב"ה נסים גלויים כבימי קדם,**

היה יותר קל להתקרב לעבודת ה', לאמינתו של דבר טעות גדולה מונחת בטענה זו, שהרי בכל יום ויום מתרחשים לעינינו נסים אלא שענינו טוה מלראותם⁵³.

ועל כך אמר בעל ה"חידושי הרי"ם" זצ"ל, כתוב "וירא העם ויאמינו" - אף על פי שראו, בכל זאת זקוקים היו ל"אמונה". מי שמחונן בהשקפה המיוסדת על אדני חכמה ואמונה, הוא רואה בכל יום נסים גדולים. בפרט בימינו אנו, כאשר קיומנו היום יומי הוא בכחית נס של "רבים ביד מעשים" - ובנקל ניתן לראות את הנסים - בכל זאת מי שלא ניתן בעינים ובלב המסוגלים להבחין בהם, אינו רואה אותם. בכל יום ויום - ערב ובוקר וצהרים - עושה לנו הקב"ה נסים. עקב מצבנו השפל איננו מכירים ומבחינים בנסים הנגלים ומכ"ש בנסתרים. החסרון נעוץ בנו.

"כי ישרים דרכי ה', וצדיקים ילכו בהם ופורשים יכשלו בהם" (חושע יד-ו).

[ב] הגאון רבי מרדכי פוגרמנסקי זצ"ל אמר משל נפלא בזה, למה הדבר דומה, לקבוצת אנשים שביקרה במויאון, ואחר שהראו להם ציור נפלא מעשה אומן מצטייר מפורסם מסויים, צעק אחד מן הקבוצה "זויער מילך" (חלב המון). אף אחד לא הבין כוונתו, וכששאלוהו, השיב להם שאינו מבין מה יש להתפעל מציור זה, שאינו רואה רק "זויער מילך". וכן חזר הדבר על עצמו כל פעם שהתפעלו מתמונה מפורסמת היה צועק "זויער מילך", לבסוף מצאו שמשקפיו של האיש היו מכוסים עם חלב יבש. ואז הבינו הכל. אדם זה לא היה מסוגל לראות דבר אחר חוץ מחלב יבש.

והנמשל הוא, אמר הגי"ר מרדכי פוגרמנסקי זצ"ל, שהכל תלוי איך מסתכלים על הדבר ומה רוצים לראות⁵⁴.

מור"ר הגי"ר מרדכי גיפטר זצ"ל היה אומר, שישוד זה שהכל תלוי במבט של האדם ובמשקפיו, אפשר לראות מהאסטטורוגואט הרוסי הראשון שהגיע לירח, מה היה שידורו הראשון מן החלל לכדור הארץ, "אינני רואה מלאכים מעופפים כאן בשמים".

ואמר על זה מו"ר, דבר פשוט היה שישדר דברי כפירה אלו, כי הלא העיניים שלו היו מלוכלכות ב"זויער מילך" של כל הכפירה ששטפו מוחו בבתי ספר של הקומוניסטים הכופרים, לכן ראה את כל הבריאה בעיניים כפרניות, ואפי' שהיה במקום שהיה אמור לשפוך מקרבו שירת לבי ובשרי ירננו לא-ל-חי, לא היה מסוגל לראות דבר אחר לבר מכפירה בהקב"ה.

מי שיש לו את המבט הנכון, הבלתי משוחד מדעות קדומות ותאוות, רואה אצבע אלקים בכל צעד ושעל, כמש"כ מה רבו מעשיך ה', רק הכסיל אינו מבין, ויושב בשמים ישחק מטפשותו. האסטרונוט הרוסי שהמריא לחלל אמר, חפשתי בכל השמים את האלקים ולא מצאתיו, איך יחפש את האלקים בשמים, אם הוא לא מוצא את האלקים על הארץ "הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך" (מלכים א, ז-כו), הרי הוא סומא בשתי עיניו אם אינו מוצאו בארץ על כל צעד ושעל ובכל נשימה ונשימה. וכל חכם ישים דבריו לשחוק ולעג כי ככסיל נבער מדעת ידבר.

דוד המלך אמר "כי אראה שמיך מעשה אצבעתיך ירח וכוכבים אשר כוננת" (תהלים ח-ד), ואמר הנביא ישעיה "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה" וגו'. היות דוד המלך ראה את הקב"ה בכל הנשמה התלה - בכל נשימה ונשימה, לכן ראה גם את הקב"ה גם בשמים, היות ואינו עור, אך מי שלא רואה בארץ ודאי שלא יראה בשמים.

וצריך האדם להתבונן איך משיג בכל יום את פרנסתו, האם אין זה בהשגחה העליונה, חז"ל אומרים קשים מזונותיו של אדם שהם מעשה האדם, טבע לכאורה, כמו קריעת ים סוף דכולו נס.

אלא הביאור הוא, שכשיש מבט נכון אפשר לראות את נסי ה' במזונות ופרנסה לא פחות ממה שרואים יד ה' בקריעת ים סוף, וע"ז אנו אומרים בתפילה "על נסין שבכל יום עמנו"⁵⁵.

ועפ"ז יבואר גם ענין ויראו העם את ה', וכבר ביארנו דקריעת ים סוף היתה כולה אהבה, ומלכותך ראו בניך בוקע ים לפני משה, בקרי"ס גילה הקב"ה גודל אהבתו לישראל בבחי' בנים אתם לה"א ואז ראו שהם בניך, והשירה עצמה כל ענינה אהבה, ומה שנאמר כאן ויראו העם את ה', הכוונה כמש"כ היסוד"ע הנו" שיש בחי' יראה מחמת אהבה, עלגודל האהבה מתירא מאד לעשגת מעשה שמחמתו יכולה להיפגם האהבה, שדרגת יראה זו נובעת מתוך הפלגת האהבה. והנה אם מדת היראה כפשוטה מונעת רק מאיסור, אבל היראה מחמת אהבה שייכת גם מהיתר ששמביאה לחשוב בכל דבר הייטב בעיני ה'. וזהו פי' ויראו העם את ה', שאז הגיעו לדרגה הגבוהה של יראה מתוך גודל אהבה, משא"כ ביצי"מ לא הגיעו עדיין למדרגה הזאת, כדאיתא שישראל היו משוקעים שם במ"ט שערי טומאה, ואף שאחז"ל שלא היה אחד מהם פרוץ בעריות, אמנם הכוונה בזה שהפגם היה בהיתר שבוהו היו משוקעים במ"ט שערי טומאה. והוא לפי שביציאת מצרים עוד לא הגיעו לאמונת האברים שכל האברים יהיו חדורים בהרגשת ה' מי כמוך, אבל בקריעת ים סוף שכבר היתה האמונה חדורה באברים עד שכל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך, ולבי וגם בשרי ירננו אל א-ל חי, אז הגיעו למדרגה העליונה של אהבת ה' שמגודל האהבה מתירא אפי' מהיתר, ויראו העם את ה', ויאמינו בה', ואז ישיר משה ובני ישראל, בשכר האמונה הגדולה שהאמינו ישראל בה' שרתה עליהם רוח הקודש שנהיו קודש קדשים במדרגה הגבוהה ביותר ואמרו שירה. וכמסופר שמרן הס"ק מסלונים זי"ע שאל פעם אחת בשולחנו הק' בליל שביעי של פסח, מי רוצה בית הים, ונענה אחד שאנו רוצים את האמונה שהיה לישראל בקריעת ים סוף. וזה

33

EINEI YISROEL

R. Belsky

SHIRAS HAYAM is filled with the most sublime and profound expressions of ruchiut. What is the purpose, therefore, of the descriptions of the emotions of the gentile nations that is contained therein? חיל אחז, שמעו עמים ירגזון - *The nations heard, they trembled*, יושבי פלשת - *they were shivering*, או נבהלו אלופי אדום - *the powerful heroes of Moav began to shake violently*, יושבי כנען - *the people of Canaan melted apart*, תפול עליהם אימתה ופחד בגדול ורועך ידמו כאבן - *Fear and fright would fall upon them; with the greatness of Your arm they would become silent as a stone* (Shemos 15:14-16).

The key word to understand here is the word אַז. It appears at the beginning of the Shirah, "Az yashir (שיר)" and is used also when describing the emotions of the gentile nations, "Az nivhalu alufei Edom." What is the connection between these two expressions of 'az'?

Both Bnei Yisroel and the gentile nations experienced the complete upheaval of the natural order that occurred at Yam Suf. All the inhabitants of the earth were filled with awe, fear, and trembling. Yet,

קע משחת ויאמינו בה' ובמשה עבדו שמו

ולאחר מכן בא הציווי המופלא שאינו מובן ואינו מוסבר בשכל האנושי שיכנסו בתוך הים, והם לא הרהרו אחר דבריו של השי"ת ביד משה נביאו והתחילו ללכת אל תוך הים הסוער, וכשעשו מעשה זה של מסירות נפש נעשה להם הנס העצום והנורא שמאז בריאת העולם לא היה ולא נשמע כמוהו ונקרע הים לגזרים. ונס זה כלל בתוכו ניסים הרבה, שהים נעשה יבש כאילו לא היה שם מים מעולם, וגם צמחו להם שם כל מיני אילני פירות מתוקים ודשאים, ותוך כדי הילוכם כשעדיין היו הולכים ביבשת הים נעשה כבר חלקו האחר למים להטביע את המצריים שנכנסו אחריהם.

ופאשר ראו בני ישראל את הניסים הגדולים האלו, הגיעו לשלמות האמונה וכמו שמעיד הכתוב (פסוק לא) 'וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים ויראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו. וכמו בימים ההם כך צריכים אנחנו לעשות בזמן הזה, להתבונן במעשה הניסים הנוראים האלו, וללמוד מהם את תוקף האמונה הטהורה, וללמוד ולהתחזק בדרך הישר איך לחיות באמונה במציאות הכורא בעולם ובהשגחתו הפרטית על כל נברא.

a profound difference can be seen in the way Bnei Yisroel used the intense emotions that Kri'as Yam Suf evoked, compared to what the gentile nations did with these same emotions.

• Klal Yisroel channeled the emotions of fear into an intense awe of HaKadosh Baruch Hu: וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים: "And Yisroel beheld the great hand with which Hashem acted against Mitzrayim, and the people were in awe of Hashem," (Shemos 14:31).

This pachad, this fear of Hashem, is a wonderful tool that can lead to diligence in avoiding all manner of evil, as it is written, "אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה - Praiseworthy is the man who fears constantly, and the one who hardens his heart shall fall into evil" (Mishlei 28:14). This fear can take many forms. One person may be filled with yiras ha'onesh, fear of Divine retribution, if he allows himself to succumb to his desires. A loftier level is yiras chet, fear of transgressing the directives of HaKadosh Baruch Hu. Still higher is yiras Shamayim, where a person is so filled with awe and awareness of the greatness of the Ribbono Shel Olam, that he is terrified of causing the slightest affront to His honor. Some call this yiras haRommemus, awe of the exaltedness of HaKadosh Baruch Hu.

On whichever level a person finds himself, he can harness yirah to simultaneously experience an indescribable joy. The pachad Hashem Tzevakos puts everything into the proper perspective and erases the distractions and doubts that disturb one's peace of mind. Yirah brings home the truth of the Divine command. If one knows and understands that nothing matters but the Ribbono Shel Olam and His Torah, then all the troubles of this world disappear, and are replaced by simchah. Indeed, Chachmei Yisrael tell us, "Ein simchah k'hataras hasefeikos - There is no greater joy than the elimination of doubt."

This is the tried and true path to avodas Hashem: עבדו את ה' ביראה: "Serve Hashem with awe and rejoice in trembling." (Tehillim 2:11) Avodas Hashem begins with awe, and ultimately produces a great sense of joy that emerges from the dread. There is no contradiction between yirah and simchah. Rather, they are 'two sides of the same coin,' and together, a Jew can serve Hashem properly. True yirah is

accompanied by simchah. Yirah that lacks the element of simchah is not true yirah. Indeed, the lack of simchah is the cause of a great amount of suffering, as it is written in the Tochachah (Rebuke), תחת, "אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל serve Hashem with gladness amidst all the bounty" (Devarim 28:47).

Tallis and tefillin form the basis of the next step in our prayers, the joyful reciting of Pesukei De'zimrah, which concludes with Shiras Hayam. Shiras HaYam itself was the joyful response to a terrifying and awe-inspiring event. וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים וייראו: "And Yisroel beheld the great hand with which Hashem acted against Mitzrayim, and the people were in awe of Hashem," (Shemos 14:31). This experience triggered a response of deep emunah in the hearts of the people. It brought them to trust in Hashem and His servant Moshe. The clarity of their vision, led them to prophecy, אז: "Then Moshe and Bnei Yisroel sang this Shirah, saying..."

Bnei Yisroel had witnessed events that turned the world they knew upside down, and they were awestruck, but they responded to that fear by transforming it into Shirah and praise to HaKadosh Baruch Hu, avodah in its highest form, reaching a plane where they

experienced nevuah on such a high level that, ראתה שפחה על הים מה, שלא ראה יחזקאל בן בוזי - A maidservant saw at the Sea what Yechezkel ben Buzi never saw."

The yiras Shamayim they felt at the Sea, which expressed itself through the Shirah, continued to influence the Jewish nation; the influence (hashpa'ah) of this event carried on through to the building of the Beis HaMikdash: "עד יעבור עמך ה' - Until Your nation, Hashem, passes through" - תבאמו ותטעמו בהר נחלתך - Bring them and plant them on the Mount of Your heritage" - מוקדש אדני כוננו יידיך - The Sanctuary of my Lord shall Your hands have established." Indeed, the hashpa'ah continues to the end of time: "ה' ימלוך לעולם ועד - Hashem will rule forever and ever." All these possukim from Shiras HaYam show how Klal Yisroel harnessed the awe-inspiring events they had witnessed in order to reach unprecedented levels of Avodas Hashem.

37 The gentiles experienced the same great fear: "שמעו עמים ירגזון" - The nations heard and were distressed, terror gripped the inhabitants of Philistia," yet they used the emotionally-charged events for nothing: "אז - Then," the very word that introduces the rapturous song of praise uttered by the lips of every Jewish person, also marks the beginning of the gentile nations' response to Hashem's mighty show of power: "אז נבהלו אלופי אדם" - Then, Edom became confounded; "אילי מואב יאחזמו רעד - The mighty ones of Mo'av were overcome with trembling; נמוגו כל יושבי כנען - All the residents of Canaan withered." Chazal tell us that the terror caused the men to lose their desire. This is what Rachav hazonah complained of when she said, "וכי נמוגו כל יושבי הארץ מפניכם" - For the inhabitants of the land have withered before you" (Yehoshua 2: 9). The response of the gentile nations was characterized entirely by emptiness and futility.

"תפל עליהם אימתה ופחד" - Fear and fright fell upon them." They were filled with so much fear. בגדול זרועך - They beheld the greatness of Your arm." That is, they saw the great revelation of HaKadosh Baruch Hu and they had every reason to begin singing shirah, yet, ידמה, "they were silent as a stone." Not one word of shirah escaped their lips. The yirah was completely wasted on the gentiles. For Bnei Yisroel, however, even the glorious praises of the Shirah were not enough. In

every generation, through the entire span of time, our unique and sacred task is to take the hisgalus, the revelation of the Shirah and raise it ever higher.

38 Just as Bnei Yisroel harnessed the intense emotions they experienced at the Sea, we too, must seek to utilize the intense experiences we encounter to strengthen our avodas Hashem. Sometimes, a person may feel overwhelmed with sadness or fear over some tragedy. Though the impetus for the strong emotion might not have originally been centered on HaKadosh Baruch Hu, a person might make use of this arousal and channel these emotions toward HaKadosh Baruch Hu. Chazal tell us (Sotah 2a), "הרואה סוטה בקלוקלה יזיר עצמו מן היין" - One who sees the disgrace of a sotah, should take on a vow of nezirus from wine." Every event that has enough power to shock us should somehow be harnessed, lest we lose the inspiration. If we allow ourselves to feel, to be impressionable, then we open for ourselves many avenues of growth and inspiration. With each successive inspiration that we grasp and take with us, even in some small way, we raise up our level of consciousness. Though the event will fade with time, we will have taken its lesson and impressed it permanently upon our hearts.

ידוע ביאור הרב מבריסק הגרי"ז סאלאוויציק זצ"ל על הפסוק (תהלים כז. יד) "קוה אל ד' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ד'" שה"קוה אל השם" הראשון הוא הצווי, אבל ה"וקוה אל ה'" בסוף הפסוק, הוא השכר על הבטחון, שהכי מאושר בעולם הוא מי שחי חיים של "קוה אל ה'".